

INTERLINGUE INSTITUTE NEDERLAND

Oostersingel 14a, Groningen

SENTENTIES DE EDGAR DE WAHL

Plu noi aprende del natura, plu noi mastriza it.

Lu max facil es to, quo noi ja conosse.

Li lingue international existe ne por parlar secun regules de logica, ma por comprender unaltru.

Li natura sempre (altijd) sercha li via (weg) del minim grand resistantie, i.e. li via del minimal absorption de forties, quel es ti del acustomation (gewenning) e instinctivation del activitá.

It es nor problema evoluentar li lingue international til que it va posser expresser omni idé del modern vive e adaptar se a omni nov possibilitás; ma to posse solmen un ente organic, ma nequande un machine. To deve ne obliviar li adherentes del rigid artificial sistemas.

It es clar, que li max bon principie por li fixation del vocabularium international va esser ti, quel da nos li possibilitá obtener con li adoptet radicales, natural e international derivates; it es li principie contrari de ti, quel es applicat in Ido (Esperanto), in quel li derivates quasi nequande coincide con li derivates natural.

Li max bon lingue universal es ti, quel es max international; to vole dir: ti, quel apare max familiari al munde civilisat e es pro to max facil a aprender

Li ver facilitá de un regul gramatical resulta ne de su simplicitá intern, ma solmen per application in practica.

LI FACILITA DE ESPERANTO.

On fanfarona tant pri li facilitá de Esperanto que li publica finalmen crede it, proque generalmen Esperanto es vermen un lingue tre facil comparat con li lingues natural (inter li artificial lingues existe lingues plu facil quam Esperanto); ma existe mult partes in li gramatica de Esperanto queles es plu desfacil quam in lingues natural, e to ne deve esser.

Un tal punctu es li acusative obligatori quel es tre desfacil por persones ne havent it in lor lingue matrin. Ma quam desfacil it es in veritá, posse comprender se, si on deve constatar, que li max eminent e guidant persones e jurnales ne posse usar it rectmen.

In li oficial jurnal de U.E.A. p. ex. tal erras es un aparition tre comun. Dr. Edmond Privat, p. ex. scri in nr. 9/10 de "Esperanto" sur pagine 149: "Aldonan statuton estu prezentota en Helsinki." Lu interessant es ci li aparition, que noi ne have afere con un oblivia del acusative ne usat in li lingue francés, ma un super-usa, proque il mette in acusative li subject del frase.

Que to ne es un erra accidental, o de printa, ma un erra psicologic, monstra nos li fact que ti erra es tre frequent. P. ex. in li sam numeró yo trova li sequent exemples: pag. 156, lin. 1: "La vizitkartojn en tiuj kazoj faras grandan servon"; pag. 165, lin. 29: "estu starigita kurson ne deviga" (ci pro inconstitutive e sta in nominative); pag. 168, lin. 3: "Ofici-ale venis proponojn." In altri loc pag. 150, lin. 9 on have altri acordation "geviroj, alvenintajn.". Altri erras on vell posser explicar quam erras de desatentivité p. ex. "trovigantajn en la kongresdokumentojn." (pag. 15).

On ne posse regardar omni ti erras quam erras de printa, queles in li bon editet jurnal presc ne existe. Yo memora que un de mi ancian corespondentes, un irlandés, sovente ha fat ti erra. E il es un hom

DE GEMAKKELIJKHEID VAN ESPERANTO.

(vertaling.)

Men heeft zoveel uitgebazuind over de gemakkelijheid van Esperanto, dat het publiek het tenslotte gelooft, omdat Esperanto werkelijk een zeer gemakkelijke taal is vergeleken met de natuurlijke talen (onder de kunstmatige talen bestaan gemakkelijker talen dan Esperanto); maar er bestaan veel gedeelten in de grammatica van Esperanto, die moeilijker zijn dan in de natuurlijke talen, en dat moet niet zo zijn.

Een dergelijk punt is de verplichte vierde naamval, die zeer moeilijk is voor personen, die hem niet in hun moedertaal hebben. Maar hoe moeilijk hij in werkelijkheid is, laat zich begrijpen, als men moet constateren, dat de meest vooraanstaande en leidende personen en kranten hem niet juist kunnen gebruiken.

In het officiële blad van U.E.A. bijv. zijn zulke fouten een heel gewoon verschijnsel. Dr. Edmond Privat bijv. schrijft in nr. 9/10 van "Esperanto" op pag. 149: "Aldonan statuton estu prezentota en Helsinki." Het interessante hier is het verschijnsel, dat wij niet te doen hebben met het vergeten van de vierde naamval, die in de Franse taal niet wordt gebruikt, maar een te veel gebruiken, want hij zet het onderwerp van de zin in de vierde naamval.

Dat dit niet een toevallige fout is of een drukfout, maar een psychologische fout, toont ons het feit dat de fout zeer veel voorkomt. Bijv. in hetzelfde nummer vind ik de volgende voorbeelden: pag. 156, regel 1: "La vizitkartojn en tiuj kazoj faras grandan servon."; pag. 165, regel 29: "estu starigita kurson ne deviga." (hier is door onbekende oorzaak het bijv. nw. niet in overeenstemming met het zelfst. nw. en staat in de eerste naamval.); pag. 168, regel 3: "Oficiale venis proponojn." Elders, pag. 150, regel 9 heeft men een andere overeenstemming "geviroj, alvenintajn." Andere fouten zou men kunnen verklaren als fouten uit onoplettendheid, bijv. "trovigantajn en la kongresdokumentojn." (pag 15).

Men kan al die fouten niet als drukfouten beschou-

hant studiat lingues, un del unésim grand ductores de Esperanto.

Yo opine que si tal eminent persones quam li mentionat fa erras contra li usa del acusative, on deve eliminar it totalmen, tam plu quam tande li finition n vell posser servir in Esperanto por li verbe quel nu have li finition s quel es mult plu bon por li plurale.

Li ultim remarcas relate naturalmen anc Ido, e on ne comprende proquo li Idistes ne ha fat pur labor in reformation de Esperanto, utilisante li experienties de Neutral, Universal e altri.

Benque noi opine, que omni experimentes reformar Esperanto es van labor, noi va bentost publicar un prova de un nov Reformat Esperanto, quel monstra, quo on vell har posset atinger anc conservante li principies de Esperanto, queles secun nor opinion posse tre bon dar un lingue facil, ma ne international e cultural in li sense modern.

(Edgar de Wahl in "Kosmoglott", nr. 5, Juni 1922)

".....Li merite de dr. Zamenhof resta por sempre (altijd), quam ti de Aristoteles, de Watt etc., ma to nullmen posse (=kan) esser cause, que noi por etern deve conservar lor sistemas con omni lor mancas!"

+ + +

".....Si il (=Zamenhof) ne ha atinget su scope (doel) to es li destina de omni ovres primari. To ne diminue (=vermindert) su merites, ma anc ne posse esser motive sequer le sclavimen (=hem slaafs te volgen).

EDGAR de WAHL.

Inlichtingen betreffende Interlingue worden gratis verstrekt door: INTERLINGUE INSTITUTE NEDERLAND,
Oostersingel 14a, Groningen.

wen, die in het goed uitgegeven blad bijna niet bestaan. Ik herinner mij ook, dat een van mijn vroegere correspondenten, een Ier, die fout vaak maakte. En hij is een man, die talen heeft gestudeerd, een der eerste grote leiders van Esperanto.

Ik meen, dat als dergelijke vooraanstaande personen als de genoemde fouten maken tegen het gebruik van de vierde naamval, men hem geheel dient af te schaffen, te meer daar dan de uitgang n in Esperanto zou kunnen dienen voor het werkwoord, dat nu de uitgang s heeft, die veel beter is voor het meervoud.

De laatste opmerkingen gelden natuurlijk ook Ido, en men begrijpt niet waarom de Idisten geen schoon schip maakten bij de hervorming van Esperanto, gebruik makende van de ervaringen van Neutral, Universal en andere.

Hoewel wij menen, dat alle pogingen Esperanto te hervormen vergeefse arbeid zijn, zullen wij spoedig een proeve van een Hervormd Esperanto publiceren, dat aantoon, wat men zou kunnen bereiken, ook de beginselen van Esperanto behoudende, die naar onze mening heel goed een gemakkelijke taal kunnen geven, maar die niet internationaal en cultureel is in de moderne zin.

De un sport de filantropic dilettantes,

li INTERLIGU^NISTICA

ha devenit un scientie!

Hodie seriosi studies e labores interlinguistic plu ne es possibil sin conosser li modern resultates de interlinguistic exploration: li labores de Edgar de Wahl e li fundamentes de Interlingue.

Omni essential publicationes de Edgar de Wahl es colectet e comentat in li ovre:

SPIRITU DE INTERLINGUE (precie f4,50)

It es un scientific e populari introduction in li conossentie pri li lingue international.

INTERNATIONALITEIT EN REGELMATIGHEID.

Constateren dat een internationale taal internationaal moet zijn betekent dat zij alles wat internationaal is als innerlijke eigendom moet bevatten, d.w.z. woorden, grammaticale vormen, manieren van uitdrukking, voor- en achtervoegsels enz. Hier werpt zich echter de vraag op: Wat is internationaal? En daarover lopen de meningen sterk uiteen.

Dat een internationaliteit voor de gehele wereld of zelfs maar voor de beschaafde wereld niet mogelijk is, omdat de beschavingen van Azië en Europa te veel verschillen, daarover is ieder het eens en feitelijk heeft tot dusver dan ook niemand getracht een taal volgens dit beginsel te construeren. Er blijft over een Europese internationaliteit. Maar ook deze is niet algemeen. Zeer rijk in het Westen (anglo-latijn) wordt zij steeds armer, als men van Zuid-West naar Noord-Oost gaat. De uitdrukking internationaal wordt dus in iedere hoek van Europa anders opgevat, het vereist dus een nauwkeurige definitie.

Woorden als collectiv, construction, decoration, expedition bijv. zijn in bijna alle Europese talen bekend, terwijl invention, adhesiv, audition alleen anglo-romaans zijn en proposition, definition, destructiv ook in de Germaanse talen voorkomen, maar niet in de Slavische en Ugrofinse. Zulke minder internationale woorden bevatten echter wortels en suffixen bekend uit andere woorden en zijn bovendien gemakkelijk in te delen onder de algemene regels van de taal. Het spreekt dus vanzelf, dat zulke woorden tot het fundament van de taal behoren.

Iets anders zijn weer woorden, begrijpelijk voor anglo-romanen, maar niet onder te brengen onder de algemene regels van de internationale taal, woorden, die dus uitzonderingen en onregelmatigheden vertegenwoordigen, moeilijk en onbegrijpelijk voor andere volken. Bijv. millennie, distraction (in de bet. van Ned. verstrooidheid) of afwijkingen als accepter,-ation, naast de serie concepter,-ion; decepter,-ion; recepter,-ion; percepter,-ion enz. in plaats van accepter,-ion. En waarom? Omdat

het woord acception in het moderne anglo-romaans een afwijkende betekenis heeft aangenomen. Zulke overbodige uiterste romanismen verstoren de regelmaat en vervaren de niet-romanen. Want naast de eis van internationaliteit in een internationale taal staat de eislijkheid als de voornaamste factor der gemakke-

Juist het niet samengaan van regelmatigheid met de geërfde internationale traditie heeft, zoals bekend, tot dusver de overwinning van de idee verhinderd, zo glorieus ingezet door Volapük, van wie het andere uiterste Latino sine flexione was. These - antithese: synthese. Deze synthese heeft Esperanto gezocht, Ido, Neutral, Mundolingue, Novial, Medial en honderden mindere ontwerpen.

Deze tegenstrijdige eisen tot overeenstemming te brengen, hiervoor werd pas een elastische oplossing gevonden in Occidental (Interlingue). Daar was afgezien van alle apriorische neigingen tot absolute wiskundige regelmatigheid, absolute logica, absolute fonetische spelling en andere absolutismen, daar was begonnen wetenschappelijk te werken met het doel niet om een ideale hersenschim te verwerkelijken, maar het beste wat mogelijk was. Elastisch is deze oplossing in die zin, dat het zich kan ontwikkelen zowel in de richting der zuivere latijnse internationaliteit met al zijn uitzonderingen en onregelmatigheden, als in de richting van de autonome regelmatigheid, die meer steunt op het gemeenschappelijke Europese taalmateriaal.

Het is duidelijk, dat uit de politieke hoek bekeken, de Engelsen en Fransen van alle volken het minste belang bij een internationale taal hebben, die in zeker opzicht hun concurrent is, die hun tegenwoordige bevoorrechte positie ondergraaft. Het grootste belang daarentegen hebben alle kleine landen en de Slavische en Germaanse volken. Voor hen is de gemeenschappelijke taalschat echter kleiner dan voor de Westelijken. De anglo-romaanse uitzonderingen op de algemene regels zijn voor hen een grote moeilijkheid van de taal. Zij eisen dus zoveel mogelijk regelmaat en alle Oosterse en andere uitheemse volken zullen zich bij hen aansluiten.

EDGAR de WAHL, 1935.

LI LINGUE INTERNATIONAL E LI TELEFON.

Probabilmen (=waarschijnlijk) mult homes ha remarcet, que it es sovente (=vaak) tre desfacil explicar se per telefon sin posser auxiliar (=helpen) li parlada per gestes, specialmen si li paroles usat es simil a altris con altri signification. To ha ductet (=geleid) p.ex. in Germania a sempre (=altijd) dir in telefon "zwo" vice (=in plaats van) "zwei" pro possibil confusion con "drei". In li anglés marine on havet du paroles sovente usat in comandes: "starbord" e "larbord", queles on posset facilmen confuser. Pro to (=daarom) on mutat (=veranderde) "larbord" ye "port".

It es dunc eminentmen important, que just tal paroles quam li pronomines personal mey distinter se inter unaltru, quam just in Occidental: yo, tu, il, ella, it, noi, vu e ne quam in Esperanto: mi, ci, li, si, gi, ni, vi. On va (=zal) fòrsan (misschien) citar francés "nous -- vous", ma ci es un grand diferentie, nam (=want) in francés li form del verb sequent clarmen indica quel pronomine es usat: nous parlons, vous parlez; li finales -ons e -ez es mem (=zelfs) accentuat, durante que (=terwijl) in li lingues international li form verbal es identic.

Li sam incomodità on vide in li classic tabul correlative in Esperanto.

Esperanto: kiam, tiam, ĉiam.

Occidental: quando, alor, sempre, specialmen si on prende ancor li simil paroles de Esperanto: kian, tian, ĉian, nian, vian, cian, lian, ŝian, ĝian.

Dunc, schematisme in paroles queles deve esser stricten distinctet, es nociv (=schadelijk) e ne conform al modern tempor! Coses (=dingen) e notions (=begrippen) diferent deve esser expresset per clarmen diferent paroles, relationes identic e simil per identic metodes.

(Edgar de Wahl in "Cosmoglotta", Jan. 1939.)

